

Candi, *Mi. Hi. Cat.* II, 52.53).

Calonge, poble de Mallorca prop de Santanyí. A prop de Calonge (a uns 4 k.) hi ha una cala anomenada *Cala Llonga* (II, 96b19) que s'interna molt i que és la sortida natural de Calonge al mar.

PRON. MOD.: *kəlonʒə* oït a Campos per JCor. (II, 96b18). Gentilici: *kəlonʒins* oït a Campos (II, 96b18) i a Santanyí (XLI, 118.16; 119.25) per JCor.

DOC. ANT. *Cā Lonja* (= Calonge) i *Cala Lonje* (= Cala Llonga) a la sortida de Calonge (Mapa del Cardenal Despuig de finals del S. XVIII).¹

ETIM. Cal distingir els Calonges del Principat del Calonge de Mallorca. Per als dos NL de Catalunya¹⁵ tota la documentació antiga ens porta a l'adjectiu llatí COLONICUS, -A, -UM com a ètimon de Calonge.² Colonicus apareix en Varró amb el sentit de «referent a l'explotació de la terra» i en Suetoni amb el sentit de «pertanyent a una colònia romana». Tots dos sentits²⁰ poden convenir als Calonges del Principat. Cal notar com indica el DECat VI, 144b13-15 que «o-ó > a-ó és dissimilació corrent (com *llagosta* < LOCUSTA, *calostre* < COLOSTRUM, *caluix* < coluix, *Calonge* < COLONICUM)», i que l'evolució etimològica de la terminació -ICUM > -onge és anàloga a la de DIEM DOMINICUM > *didomenjo* > *didmènge* > *diumenge* (cf. DECat III, 120a31-34).

Per al Calonge de Mallorca —guiats per unes cèdules d'En Coromines (1990)— i fonamentant-nos en la situació del poble, que es troba prop i terra endins de la gran Cala Llonga, i en la grafia del Mapa del Cardenal Despuig, que recull dades que es poden remuntar perfectament al S. XV, veiem que cal acceptar com a ètimon el nom llatí CALA LONGA 'cala llarga',³⁵ que els pobladors de parla aràbiga del llogaret devien arabitzar en *kalalonga* (atès que l'àrab va canviar l'antiga g semítica en ġ) > *kalonga* (per haplologia) > Calonge.

En canvi, en el nom de la cala, el nom llatí va ser catalanitzat pels mariners, que procedien de terres de parla catalana, en *Cala Llonga*, catalanització que no va arribar a canviar el nom del nucli de cases que ja es troba un poc endins de l'illa, en terres poblades per moriscos que parlaven àrab. En la toponímia hispànica hi ha diversos exemples del canvi de G > g en arabismes:³ TAGUS > *Tajo*; TAGONIA > *Tajuña*; *Lanjarón*, vila important de les Alpujarras, a 20 k. al SSE. de Granada, que probablement ve del cèltic *LANGARA, d'on vénen també *Lángara*, prov. de La Co. runya; *Langarico*, prov. d'Àlaba, i molts *Langre* i *Langueirón* asturians i gallecs. 7-v.1992. J. F. C.

¹ En les terres de parlar llenguadocià i francoprovençal hi ha diversos homònims de Calonge: *Colorgues* en el Gard (< COLONICUM; cf. Skok, § 36); *Calonges* (< COLONICOS), castell en el Lot-et-Garonne, un poc més avall de la confluència d'aquests dos rius; *Coulonges* (< COLONICAS), castell en les Deux-Sèvres, prop de la Vendée; *Colonicae*, «anc. fief, te. Narbona; *Colonicae*, aa. 782, 898; *Colone-*

gis, a. 1148» (Sabarthès, *Dic. Topogr. de l'Aude*). En territori de Toscana hi trobem diversos pobles amb el nom de *Colognola* i *Colonica* (Pieri, *Top. Arno*). —² El Sr. Pere Caner en un estudi titulat *Onomàstica de Calonge* (en *Anales d. Instituto Est. Gerundenses* 1985, pp. 1-16) passa revista a diverses teories etimològiques absolutament inversemblants que s'han escrit sobre Calonge i finalment arriba a la mateixa conclusió que nosaltres (p. 4). Dóna també diversos noms de toponímia menor del terme de Calonge. —³ L'àrab d'Egipte conserva encara la g (que pertanyia al semític comú i a l'àrab de l'època de Mahomet) que evolucionà en ġ en els altres dialectes aràbics.

Calòritx, V. vol. I, 89

CALP

Vila antiga i important a la costa de la Marina valenciana, sota el grandios penyal d'Ifac, a l'E. de Callosa i dret al S. de Dénia.

PRON. MOD.: *kəlp*, oït així pertot, 1935, 1963 etc.; no hi ha altra forma en l'ús viu i correcte. També escriptors locals protesten contra l'adopció de la forma acastellanada *Calpe* (p. ex., fort i eloqüent article de F. Escrivà en el periòdic de Dénia-Alacant, *La Marina*, 30-iv-1972); Cavanilles en la seva obra magistral no admet altra forma que *Calp*. Gentilici: avui no em consta en ús popular altra forma que *kəlpéros* (Teulada, 1935 etc.)

BIBLGR. Ultra Cavanilles (II, 32), la bona monografia de Vicent Llopis Bertomeu, *Calpe* València 1953 (amb recensió de Lacarra, en *EEMCA*); amb abundant documentació d'arxiu. V. també SSiv., 163-164; i abans, c. 1774, Lz.Vargas I, 41.

MENCIONS ANT.: En docs. cristians. En el *Rept.*, on és sempre *Calp* en l'any 1248, s'encarrega a quatre cavallers catalans, i vint-i-tres soldats de mainada la custòdia del *castrum de Calp*, amb do de terres «in loco q. dr. *Merec*, in te. de Calp, in alcheria ---» i n'enumera deu alqueries, mostrant la importància que tenia llavors aquesta població: *Alquena*, *Portum de Calp*, *Albinén*, *Leusa*, *Lenes*, *Benimaraix*, *Benimaglur* i *Canabor*; i mesos després, a altres tres cavallers i llurs trenta companys, es donen terres a Senija --- Parsén, en les «alcheriis de *Calp* et de *Pop*» (Bof., pp. 472, 6, 9, 10, i 474.13).

Sempre amb la grafia *Calp*, el trobem en docs. de 1057 (*Huici* II, 107), 1290 (*EEMCA* v, 201), 1301 (Finke, *Acta Ar.* III, 102), 1323 (*BABL* IV, 148), 1356 (*ACA*, reg. 898, f. 160), 1393 (*ACA* reg. 2009.11), 1445 (Salvà, *Callosa* I, 28), 1450 (ib., 26, 58.11). En dos docs. de 1257 i un de 1275, en llatí (Mtz.Fdo., *Doc. Val. ACA* I, números 40, 43, 1755) no sé si va escrit igual pertot, o amb les desinències casuals llatines.

L'esmenta Muntaner, cap. IX («En Jacme --- puix pres --- Bèrdia, *Calp* e Godalest»); JRoig: «Les peix-